

ljišču v Vršču najprej služboval v Banatu, pozneje — po končani fakulteti — pa v Budimpešti.*

Schwickerjev spis v gotski transkripciji nosi naslov: Die ungarischen Wenden-ethnographische Skitze. — Obsega 14 strani zvezkovega formata, dodano mu je pa še spremno pismo redakciji »Auslanda« (brez oznake kraja). Čeprav je poleg redne knjižnične signature na rokopisu moč zaslediti letnico 1894, je iz datacije pisma v Velikem Bečkereku razvidno, da je delo nastalo že leta 1862 (ali celo prej); poznejša letnica na rokopisu zagotavlja prav gotovo označuje čas prevzema oziroma imatrikulacije v knjižnični sklad. Ni nobenega dvoma, da je Schwickerjev spis »narodopisna skica« z določeno jezikovno informacijo in da se kot tak opira na Košiča oziroma Čaploviča. Čeprav avtor v svojem delu ne objavlja nobenih citatov in ne omenja nobenih virov, je več kot na dlani, da se je pri pisanju posluževal predhodno objavljenih del, v prvi vrsti Čaplovičeve publikacije »Croaten und Wenden in Ungarn« iz leta 1829. Kljub tej ugotovitvi, ki izhaja tudi iz nadaljnega orisa rokopisa, pa je iz posameznih odstavkov vendarle moč razbrati avtorjevo težnjo po objektivnem predočevanju položaja slovenske narodnostne skupnosti znotraj Ogrske. Za takratne politične prilike v Avstro-Ogrski je to vsekakor pomembno dejanje, celo če imamo pred očmi dejstvo, da je o prekmurskih Slovencih pisal tujec, brez podrobnejšega poznavanja dejanskega stanja.

Schwicker uvodoma določno govori o Slovencih, posebej poudarjajoč tovrstno poimenovanje med samim slovenskim prebivalstvom na Ogrskem. V nadaljevanju spet točno posreduje takrat udomačen nemški naziv (Wendi) ter nedosledno madžarsko rabo terminov — »Toti, Vandálusi, Vandali«. V nemščino pravilno prevaja tudi tiste čase udomačeno označbo slovenskega administrativnega okoliša — »Tótság«-»Slowenen Bezirk«.

Po ugotovitvi, da Prekmurje šteje približno 50.000 prebivalcev, Schwicker nadaljuje z opisovanjem značilnosti prekmurskega vaškega doma, noše in prehrane. Kratko označuje tudi najpoglavitnejše ljudske običaje, med posameznimi opisi pa je najti še omembe nekaterih zgodovinskih pojavov (protestantsko cerkveno vizitacijo leta 1627 itd.).

Jezikoslovno pomembnost rokopisa sicer očituje navedba 18 narečnih slovenskih izrazov, povezanih z narodopisnim informiranjem bralca — v takratnem madžarskem črkopisu. Zapis narečnih besed je dokaj točen, v latinici ter blizu ljudski izreki. Pri večini izrazov je zaznavna slovenska izvirnost ter tipična, stoletja utrjevana, slovenska oblika.

Za ilustracijo naj navedenm nekaj večinoma še vedno živih narečnih izrazov:

'vaški dom' — <i>prekilit</i> (= <i>predsoba</i>) <i>klejt</i>	'pecivo' — <i>gibánicza</i> , <i>vrtanik</i>
'noša' — <i>póczio</i> (naglavna kapa) <i>pecsa</i> <i>pojász</i>	'svatba' — <i>szneha</i> (= nevesta) <i>sztarisina</i> <i>szvádbica</i>

Ceprav Schwickerjev spis po vsem tem ne predstavlja izvirnega avtorjevega dela, je njegova registracija z zgodovinskega ter narodopisno-jezikovnega vidika vendarle umestna.

F. Šebjanič
Murska Sobota

NEKAJ ZANIMIVIH BESED IN POMENOV IZ BELE KRAJINE

Ko so si že med vojno popravljali požgane domove in gospodarska poslopja, so v Beli krajini zadovoljni rekali: Kakovo je, je; pa makar *živim na pasji kučici*.

Ko je bilo Belemu Kranjcu nujno 'iti na stian', je pred tujcem rekel: *Grem zaradi sebe*. Le če ga niste razumeli, je pojasnil z običajnimi slovenskimi besedami. Jermen za hlače imenujejo *hlačnjak*, zato ne uporabljajo izrazov, kot so *jermen za hlače*, *hlačni jermen* ali *pas*; z *opasačem* so opasani samo v vojski.

Kadar se odpravi Beli Kranjec z *volih*** v Gorjance po drva, zatakne za *škárič* (kjer je oje pritrjeno) *drvnico*, a doma teše, stoječ na hlodu — ali na tleh ali na kobili

* I. K. Schwicker (1839—1902) je napisal več zgodovinskih in narodopisnih del, izmed katerih naj omenimo samo naslednja: Die letzten Regierungsjahre der Kaiserin-Königin M. Theresia (Wien 1871), Bilder aus der Geschichte Ungarn (Pest 1874), Zur Geschichte der kirchlichen Union in der croatischen Militärgrenze (1874), Die Deutschen in Ungarn und Siebenbürgen (1881).

** Z volih — posebnost belokranjske sklanjatve.

ali kozi — s *plankačo*. Sodar in kolar pa tešeta z *brađvo* ali *sekiro*. Ob zamahih tesač prav mučno *skoka* (stoka). Ženske so se z njim pošalile; rekle so mu: Kaj, vraga, brundaš in *stovcaš* krog nas! Bodi že tiho!

Dokler na pomlad telo še ni navajeno na težko delo, pravijo, da človek še ni *užikan*. Pri delu se spoti tudi v glavo. Privzdiguje *škrljak* (klobuk). Ko ga pokličejo *južinat*, se še dá prositi, da pošlje gospodinja dete ponj, ki reče: So rekli, da *hod(i)te vāle južinat!* (takoj!). Bom *vrē* prišel! je odgovoril, misleč s tem, da bo že prišel, ko bo stesal tram do kraja. Potlej ogrne *kam(i)žolo* na *hajtač* in gre.

Če mu fantiček dobro ne napenja obarvane vrvice, da bi hlod *ožnoral*, ga jezen *sklapouha* in mu veli: A, s teboj ni dobro delati v *menažo* (v družini, v španoviji).

Teše pa *škárnice* za ostrešje, *stovpe* (stebre). Ko vse steše, sestavlja strešni stol na *štumberke* (pokončni stebri v ostrešju). Kleti in zidanice nimajo ostrešja na štumberke, ampak na trikotno vrh zidú položeno sleme, nanj pa so obešene škarnice.

Pri južini se tesač baha, kako je med prvo vojno, kadarkoli je prišel na »urlavb« s fronte, *brašnil* krog deklet, še raje pa okrog poročenih. Ženske se ne dajo, pa mu odgovarjajo: Kaj se *hrostiš*, kot bi te res kaj bilo!

Hvali juho, da plavajo *škranje* po njej. Nekod rečejo tudi *srage*. To so mastni cinki. Pravijo zato, da slaba, neokusna *juha nima ne cinka ne vinka*. Gospodinja se izgovarja, da je sam *vrōtek* v loncu (pena, ki se vleže, ko juha nekaj časa na robu počiva).

Ko mu je gospodar naštel plačilo, je tesač v šali dejal: No, zdaj *pēdo* imam kot pravi *ženih* (ženin).

Kadar je res ohcet pri hiši, točijo vino iz soda kar v *čebričo* ali *koblico* ali *kōbel* in manjšo *keblíco* in svetujejo dobrodušno, da kdor tebe s *plostríco* (platiščem, polovico preklanega kola), ti njega s *povtíco* (Vlahi pravijo povitica, Kranjci potica).

Če zmanjka v domači zidnici ali domačem *kevdru* vina, si ga sposedijo v soseskini zidnici — v soseskinem *kevdru* — na *poldržijo*. Ob novini vrnejo mošta za polovico več: za vsak sposedjeni bokal vina vrnejo poldrug bokal mošta. To je vino na *poldrgo* = *puđrgo* = *poldrgo*. Kolikokrat ga natočijo, *zarežejo* na *rovaš*. V nekaterih soseskinih zidnicah ima je še danes *rovaše*. To so kratki klini, približno veličine grabljinih zob. Na enem kraju so prevrtani in nabrani na žico ali *bekev* (ponekod pravijo *mekev* = vrba). Kdorkoli si sposedi vino, ima svoj *rovaš*. Nanj zareže oni, ki je za to zadolžen, za vsak bokal po eno zarezo. Kadar ta vrne mošt, mu vrne tudi *rovaš*. Ta je zdaj neveljaven. Lahko ga lastnik vrže v ogenj. Ko si začne spet sposedjati vino, napravi nov *rovaš*. Ni rečeno, da se vsi *rovaši* obenem zavržejo. Vsakdo pa ima svojega po svoje zaznamovanega, pravzaprav ga posebej zaznamuje oni, ki je za sposedjanje zadolžen. Le on pozna svoje znake na posameznih *rovaših*, tako kot Obrščak. Danes poznajo še *rovaše* ob trgatvi, ko brentač zarezuje v palico, kolikokrat je že nesel brento grozdja v kad.

Ob koncu svatbe je vsem žal. Zdihovaje zatarnajo ženske, da so se v teh dneh polenile in da bodo morale jutri še *neužikane spodbrecati* (tudi *spodbrencati*) se in se lotiti dela. Drugače ne bo jela. Zadovoljiti se bodo morale z *grahom* (fižolom), ko so vendar bile na svatbi postrežene z *nakolencem* (graškom).

Za slovo so zaplesali kar po *ištrlu* v veži (tla, ki niso betonirana, marveč napravljena iz peska, zemlje, apna in vode; to dobro stolčejo s tolkačem).

Za *imendan* hodijo pēt in ropotāt podoknico. Temu pravijo v Beli krajini ponekod, da *bōbnajo*, drugod spet, da *tebljājo*.

Hinko Willan

GRADIVO

DOPOLNILO K POROČILU O DELU LJUBLJANSKE PODRUŽNICE SD

(Od 11. septembra do 11. decembra 1968)

Nanagloma je bilo treba rešiti vprašanje financiranja slavističnih strokovnih predavanj, kajti 500 din, ki jih je prejela ljubljanska podružnica iz blagajne osrednjega odbora za letoletni program predavanj v sezoni 1968/69, ni dovolj, če podružnica hoče obdržati 10 predavanj, kot je približno predvideno vsako leto. Zato se je predsednik podružnice dogovoril z Zavodom za prosvetno-pedagoško službo, da bo le-ta prevzela